

Nr 122.

Av herrar **Hamrin** och **Widlund**, *om anslag till anordnande av strandskoningar å Visingsö.*

En av landets för sin skönhet och säregna natur mest kända och berömda orter torde utan gensägelse vara ön Visingsö i Vättern. Den besökes därför av ett stort antal främlingar från när och fjärran varje år. Ett tydligt bevis för densammas ryktbarhet synes mig också ligga däri att ett internationellt samfund under sista åren sökt förvärva vissa delar av ön för att dit förlägga en skola.

Ön är även rik på historiska minnen. Medeltidens konungar vistades tidvis där och ännu finnas smärre lämningar efter det slott där Magnus Ladulås en gång bodde och där han avled. De mäktiga ruinerna av Brahe-ättens slott Visingsborg äro alljämt föremål för de besökandes intresse och beundran, och talrika andra minnesmärken från samma eller äldre tider finnas fortfarande kvar mer eller mindre bevarade. Ur öppnade ättechögar och gravar har man framletat föremål från såväl sten- som brons- och järnåldern, och de å ön förekommande domareringarna bära jämväl vittne om forntida kultur.

Om sålunda ön är väl värd att bevaras och skyddas ur ren historisk synpunkt, så är den det icke mindre med hänsyn till nutida förhållanden på jordbrukets och skogsodlingens område. Öns befolkning uppgår till cirka 1200 personer och försörjer sig, på få undantag när, genom jordbruk. Hela arealen utgör omkring 2500 hektar, varav kronan äger mer än en fjärdedel eller 761 hektar, varav största delen består av planterad ek- och barrskog. Övriga delen är sönderstyckad i småhemman omfattande en ügovidd av endast 6 å 8 hektar, stundom mindre. Att öns jämförelsevis talrika befolkning kan av jordbruket vinna en nödortfödig bärgning beror därpå, förutom på folkets arbetsamhet och sparsamma levnadsvanor, att jordmånen är mycket bördig. Av i enskild ägo varande

hemman befinna sig samtliga i hög kultur och lämna därför i förhållande till de små områdena god avkastning. Det synes oss sålunda vara av stort intresse, att denna lilla minnesrika och välskötta bit av vårt fosterland bevaras till sin nuvarande storlek åt våra efterkommande. Fara föreligger emellertid att så ej kommer att ske därest icke vissa åtgärder vidtagas.

Förhållandet är nämligen det, att genom Vätterns våldsamma vågsvall hotas öns areal att stycke efter stycke försvinna. Den lätttrörliga sjön har tyvärr redan bortspolat betydliga delar av ön vid dess stränder. Enligt en av Vilh. Berg år 1885 utgiven beskrivning över Visingsö förminskas öns bredd vid byarna Erstad och Ed med över en halv meter årligen och vid hemmanet Lyckan har mellan åren 1692 och 1852 dess bredd minskats med icke mindre än 220 meter. Genom ortsbefolkningens iakttagelser har även ådagalagts, hurusom böndernas åkrar och betesmarker mer och mer förminskas. Så t. ex. ligga numera de små lämningarna efter den gamla kungaborgen på södra delen av ön ett långt stycke ute i sjön och vid vissa delar av stränderna hava öboarna upprepade gånger nödgats flytta sina vid sjön uppförda skjul och båthus längre upp på land, för att icke Vättern skulle bortföra desamma. Av de gamla tomterna, på hvilka dessa hus ursprungligen uppförts, finnes på en del ställen ingenting kvar. Man har t. o. m. exempel på att vågorna under ett enda år bortspolat åker till icke mindre än 2 meters bredd från ett enda hemman.

På huvudsakligen här anförda grunder ingick numera avlidne ledamoten av denna kammare Carl Johansson i Aflösa, Visingsö, år 1902 till Konungen med underdånig anhållan om anvisandet av erforderliga medel för verkställande av undersökning och uppgörande av plan och kostnadsberäkning till anordnande av verksamma strandskoningar och effektivt skydd av ön. Efter det Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jönköpings län tillstyrkt denna ansökan och sedan kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt domänstyrelsen häröver blivit hörda och förordat bifall till densamma, beslöt Kungl. Maj:t utanordna i tvenne poster 2,300 kronor, som jämte av landstinget och hushållningssällskapet samt Visingsö kommun beviljade medel skulle användas i och för ifrågavarande undersökning. Åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppdrogs att igångsätta och utföra arbetet.

Genom denna i början av år 1911 slutförda undersökning har tillfullo konstaterats, att de uppgifter, som jag här lämnat, äro med verkliga förhållandet överensstämmande. Domänstyrelsen yttrar för övrigt redan i sitt tillstyrkande av ansökningsen om erhållandet av statsmedel för under-

sökningen, att den skada sjön tillfogar de i allmänhet bördiga åkrarna är noga konstaterad, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen påvisar, huru som Vättern år efter år bortspolar större eller mindre del af hemmanen. Den förstnämnda styrelsen påpekar ävenledes, att, ehuru statens egendom på ön är mindre hotad, dock ras även inom denna areal emellanåt inträffa.

Enligt det uppgjorda förslaget belöper sig emellertid kostnadssumman till ej mindre än 387,878 kronor. Det är under sådana förhållanden alldeles tydligt, att jordägarna på Visingsö icke i någon nämnvärd grad kunna ekonomiskt bidra till arbetets utförande. Detta bevisas redan därav att de icke förmått att ens bekosta undersökningen, något, som för övrigt framhålles av de olika myndigheter och tjänstemän, vilka avgivit utlåtande med anledning av bemälda undersökning. De flesta hemmanen äro nämligen gåldbundna och lämna, såsom vi förut sagt, icke mera än en nödortftig bärgning åt sina idoga brukare. Ortsbefolkningen måste därför sätta sitt hopp till riksdagen för att få nödiga medel till arbetets utförande.

Från statens synpunkt torde måhända mången komma att anse nyssnämnda belopp alltför högt och ändamålet för ringa för att motivera dess beviljande. Men det gäller dock här att rädda och bevara ej mindre något av svensk kultur och svensk historia utan ock ett svenskt jordområde som förtjänar annat öde än att gå en oundviklig förstörelse till mötes. Varje år, ja varje dag pågår dock ödeläggelsen, varför snar hjälp är dubbel hjälp,

På grund av vad vi sålunda anfört, få vi härmed vördsamt hemställa,

att riksdagen ville till Kungl. Maj:ts förfogande för år 1915 ställa ett belopp av högst 390,000 kronor att utgå för anordnande av strandskoningar kring vissa delar av Visingsö.

Stockholm den 29 maj 1914.

Felix Hamrin.

Thure Widlund.